

יומא מא

משה שווערד

SEE ADDENDUM: REFLECTIONS OF THE RAV-VOLUME I, CHAPTER IV 1.

2. ריטב"א על יומא דף מא/א

אמר רב חסדא אין קינין מתפרשות. פי' שלא יוכל לשנותם אחר קריאת שם אלא אם קרא שם או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, ופירש ר"י ז"ל דקינין לאו דוקא אלא הוא הדין לקרבנות בהמה סתומין כגון נזיר שהפריש סתם שתי בהמות לקרבנותיו ולא פירש איזו לעולה ואיזו לאשם, וכן כל כיוצא בזה, דגלי רחמנא בקינין וה"ה לכל הקרבנות, והיינו דפרכינן בסמוך מההיא דגורל דמיירי בשעיר שהוא קרבן בהמה, ובמסכת נזיר (כ"ו ב') פרכינן מינה גבי בהמה, והא דנקט רב חסדא קינין משום דקראי דלקיחה ועשייה בהכי מיירי:

3. גליוני מנחת חן

אולם המאירי חולק וסובר, דרק בקינין כן, משא"כ בקרבנות בהמה אין כתיב בה לשון לקיחה ועשייה ורק קריאת השם מקדשתן, וכן הובא בתוס' נזיר (כ"ו ע"ב). ובס' טל לישראל (יומא ס"ו כ"ח) מסביר דתלוי בטעמא דמילתא דר"ח דמקפידין על לקיחה ועשייה דע"י רא"ש נזיר (כ"ז ע"ב) שכתב דלכך אין מועיל קריאת השם אחר הלקיחה, דע"י הלקיחה חל בהן קדושה ונעשו מעורבות, ושוב אין מועיל כירור הבעלים, וכתב הרא"ש דה"ה בשאר קרבנות.

אולם המאירי סובר דיסוד הדין דאין מועיל קריאת השם אחר הלקיחה הוא לא משום דכבר מעורב בהם חטאת ועולה, דבאמת לא חל כלל שום קדושה מיוחדת, אלא החסרון הוא מצד בעלות, דאחר שהקדישן ל"ה בעלים יותר לענין קריאת שם.

וא"כ י"ל דרק בקינין נפקע בעלותו, דגזייה"כ ולקח קמ"ל דע"י הלקיחה נתקיים הבאת הקרבן, משא"כ בשאר קרבנות כל זמן שהבעלים לא נתפרשו, עדיין לא יצאו מרשות הבעלים, דקריאת ההקדש אינה נגמרת עד שהוא מפרש את ההקדש.

4. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף מא עמוד א

והא הכא דלאו שעת לקיחה היא ולא שעת עשייה היא וקתני דקבע. והנה נחלקו הראשונים בהא דרב חסדא דהתוס' בנזיר (כו. ד"ה וכי תימא ה"נ) הביא בשם המהר"ם דהא דרב חסדא דאין קינין מתפרשות אלא או בלקיחה או בעשייה אינו רק לגבי קינין אלא ה"ה בבהמות והוא בגונא דקרבנות נזיר שמביא עולה ושלמים והפריש שתי בהמות סתומות דה"נ דאינן מתפרשות אלא או בשעת לקיחה או בשעת עשייה, וכך הוא דעתו של התו"י הכא. אמנם בתוס' שם חלק על המהר"ם וכתב דמדדייק ר"ח למימר אין קינין מתפרשות ולא אמר אין הקרבנות מתפרשות אלא או בשעת עשייה או בשעת לקיחה, ש"מ דדוקא בקינין איכא דינא דבהא נתפרש קא ולא בשאר קרבנות. וכך הוא דעתו של המאירי כאן.

ותמה המאירי דא"כ דבשאר קרבנות יכול להתפרש גם אחר לקיחה. אפילו קודם עשייה א"כ מה מקשה הגמ' והא הכא דלאו שעת לקיחה ולא שעת עשייה וקתני דקבע. ולכאורה לא פריך מידי דא"נ בשאר קרבנות לבר מקינין קובע השם לא בשעת לקיחה ולא בשעת עשייה. ודלמא בהאי קרבנות איירי האי ק"ו. ודמיא לשני שיעירם דהווי נמי קרבנות בהמה.

ותירץ המאירי דמה שאמר כאן ומה במקום שלא קידש הגורל קידש השם לא על קרבנות בהמה לבד נאמרו אלא אף על הקינין והוא מקשה ממנה על קביעת הקנין דקאמר דאפי' קינין קריאת השם מהני בהו. בזמן דשייך גורל והיינו לא בשעת עשייה ולא בשעת לקיחה ופריך שפיר ע"י"ש.

ולכאורה היה נראה בכ"ז. דלכאורה קשה להנך ראשונים דס"ל לחלק בין קינין לקרבנות בהמה ולכאורה

צ"ב מ"ש, דא"נ דקרא נאמר בקינין מ"מ למה נחלק ונאמר דבהמות סתומות שאני.

ונראה לבאר דבר זה ע"פ מעשה שהיה אצל מאיר שמחה דנכנס אצלו בעל המקור ברו וראה אותו בשמחה וגילופין ושאלו מה ענין קרה שהרב בשמחה והשיב לו ר' מאיר שמחה דחלום ראה. והקדים לומר לו מה שנתחדש

אצלו. דהנה ילפינו בחוליו [כא א] דבעולת העוף בעי שיהא ביום מקרא דכמשפט דומיא דמשפט חטאת בהמה והיה גירסא להראשונים [ואינו לפנינו בגמ'] דמקשה הגמ' דדינא דביום מיום צוותו נפקא ומה צריך להאי ילפותא ותירצה הגמ' דה"א דהאי ביום צוותו קאי דוקא אחטאת עוף ולא אעולת עוף, ובתשו' הרשב"א [ח"א רעו] ביא דשאלוהו מה תירוץ הוא דביום צוותו קאי רק אחטאת הא בפשטות קאי על כל העבודות שאינו אלא ביום ומ"ש חטאת מהשאר.

ואמר לו ר' מאיר שמחה שהוא בא ליישב הגירסא שם. והוא ע"פ מה שמבואר באבן עזרא [ויקא ה' ז'] שהקשה בהא דחטאת העוף אמאי אמרינן בקרא דבחיב חטאת דאם תשיג ידו שמביא מן הצאן נקבה כשבה או שעירת עיזים ודי לו בזה ואין מביא עולה. אבל אם לא תשיג ידו שאז מביא חטאת עוף וצריך להשלים ולהביא גם עולת העוף. וכתב האבן עזרא דיסוד האי מילתא הוא דבכל חטאת איכא הקטרת איורים ובחטאת העוף הרי ליכא ובא עולת העוף שדינו בהקטרה על המזבח ומשלים הקטרת האימורים דחטאת העוף ע"כ דברי האבן עזרא.

וממשיך ר' מאיר שמחה דלפ"ז מבואר דבר הגמ' בגירסתא הישנה דבעינן קרא דכמשפט דס"ד דעולת העוף דוקא כן יקריבו בלילה והיינו דכיון דכל ענינו הוא במקום אימורים בחטאת א"כ כי היכי דאימורים הקטרתו בלילה ה"נ כל הקרבת עולת העוף אפשר שיהא בלילה וזה דין מיוחד בעולת העוף שלא יהא בו הדין דביום צוותו ולכך בעי קרא דכמשפט.

וספר לו האור שמח דהנה בחלומו הוא רואה שדנים בישיבה של מעלה האם יש בדורנו אחד שמכוון לאמתה של תורה וקם הרשב"א מכסאו וקאמר דיש אחד ורבה של דווינסק הוא שזכה עכשיו לכוון לאמתה של תורה בפ"י הגירסא בגמ' ע"פ פ' האבן עזרא ולכך כשנתעורר מחלומו שמח שמחה גדולה [ועצם פ"י זה מובא באור שמח פ"ז ממע"ש ה"ג והמעשה כתוב בהקדמת מקור - ברוך].

עכ"פ לדרכו של האור שמח באנו לביאור סוגיא דנן דלדרכו קא חזינן דכל האי מילתא דעולת העוף להשלמת חטאת העוף קאתי ואין לו משמעות בפנ"ע אלא כהשלמה לחטאת העוף. וא"כ השתא כשבא ר"ח וקיליף ליה מקרא דאין הקינין מתפרשין אלא בשעת לקיחה או בשעת עשייה, הרי שפיר מתפרש דין זה רק לענין קינין ולא לשאר קרבנות. דשאני קינין כיון דעולת העוף לאשלומי חטאת העוף קאתי ולא הוה דבר וקרבן לעצמו אלא מיתלי תלי וקאי בחטאת העוף א"כ קאמרה תורה כיון דזה דבר התלוי אחד בחבירו יכולות להתפרש או בשעת לקיחה או בשעת עשייה. דההפרדה בהם קשה הוא דאחד תלוי בחבירו וצריך בו קביעת שם טובא א"כ דינא היא דמתפרשות או בשעת לקיחה או בשעת עשייה. משא"כ בשאר קרבנות אפילו דבשעת לקיחה סתומות הן למה שלא יוכל לפרש ולקבוע לאחר מכן למה זה עומד ולמה זה עומד דזה שני קרבנות שאינם תלויים כלל אחד בחבירו ולמה לא יהני בהו קביעת שם אח"כ. ובודאי שאני הוא מקינין עצמם.

ואם באנו לזה יתפרש היטב קושית הגמ' מק"ו דגורל, דהנה לעיל ר"י ס"ל דיעמד חי לפני ד' לכפר עליו דבעי שיהא חי עד שעת מתן דמו של חבירו. וביאר התוס' דלפי דרכו הרי ששעיר המשתלח הוא לא קרבן לעצמו אלא מחובר הוא לשעיר הנשחט ומשלימו. ונמצא דתלוי הוא בכפרת דמיו. והרי לעיל מוקי הגמ' להאי ברייתא כר"י דסתם ספרא ר"י הוא.

וא"כ לפ"ז דמיא טובא דין דשעיר המשתלח שבא להשלים דין שעיר הנשחט לשני קינין שעולת העוף בא להשלים את חטאת העוף. והרי לעיל מוקי הגמ' להאי ברייתא כר"י דסתם ספרא ר"י היא. וא"כ בהא ודאי אי מהני קביעת שם בשני השעירים הוה ליה להיות כגונא דקביעות בקינים. וא"כ מקשה הגמ' שפיר דמשמע דמהני קביעת שם בזמן דמהני גורל והיינו אפילו שלא בשעת לקיחה ועשייה והרי זה דומיא דקינין והק"ו נמי הוה מקינין דדמיא אהדדי חזינא דלא בעי בקינין שעת לקיחה ועשייה ודו"ק היטב.

5. ריטב"א על יומא דף מא/א

והא הכא דלאו שעת לקיחה ולא שעת עשייה וקתני דקבע. פי' דאי לא קבע הרי אין באמירתו כלום ואין כאן דמי עולה. ומהדרינן ותסברא דהא מתרצתא היא דמותבת מינה והאמר ר' אלעזר כו' עד וכיון שלא יצא היכי קבע. פי' הוה ליה כמי שאינו מחוייב עולה כלל ואמר אלו לעולתי שלא אמר כלום:

6. ספר איזהו מקומן

מאי ניהו דפריק ליה והא אין פדיון לעוף
- בטעם הדבר שעוף אין בו פדיון

כבהמה בעלת מום:

הרדב"ז (איסור"מ ו. 7.) נקט שהוא גזירת
הכתוב, וכפשטות לשון המשנה (מנחות ק):
"שלא נאמר פדיון אלא בבהמה", וכ"ה גם
לשון הגמ' שם (קא.), וכן ביאר השפ"א שם,
ובהג"ה בשפ"א הביא דכן איתא בתו"כ (פר'
נמוקמי) דרריש "בהמה נפדית ואין העופות
והעצים והלבונה נפדין".

הרש"ש (מנחות ק): פירש דהואיל ובעופות
אין קדושת כלי, דמליקתן והזאתן ומיצוי דמן
הכל בגופו של כהן, ולכן מתקדשי מיד
בהקדש הפה קדושה גמורה שא"א תו
לפדותן, כקדושת כלי במנחה וכשחיטה
בבהמה. ולסברא זו הסכימו העולת שלמה

שם (רי"ט קא.), וטהרת הקדש שם (ק.; על
רד"ה והעופות, נמו"ד).

הקרן אורה שם (ד"ה שנטמאו, נמו"ד) כתב
דטעם דעוף לא נפדה, משום דאינו בר
העמדה והערכה דעומד לפרוח, וכ"ה לשון
הרמב"ם (איסור"מ ו. 7. ערכין ה. ט.), ועי' בזה
תוי"ט, רש"ש, ואבן האזל שם.

7. בענין: עני שהקריב קרבן עשיר-יצא או לא יצא

ADDENDUM ATTACHED

8. תוספות רא"ש על יומא דף סז/א

חילק לשון של זהורית. ומאתמול הביאו אותו לשם, א"נ על ראש השעיר מביאין אותו דמחמר כלאחר יד
הוא כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים גבי סכין, ובמסכת שקלים פ' התרומה מוכח דהאי לשון של זהורית
דהכא אינו לשון של זהורית שהיו קושרים בראשו במקדש לעיל פ' טרף בקלפי, דקתני פרה ולשון של זהורית
שבראש שעיר המשתלח באין מתרומת הלשכה כבש פרה וכבש שעיר ולשון של זהורית שבין קרניו באין משירי
הלשכה:

9. ספר איזהו מקומן

ובחי הגרי"ז (זכמיס קיג): בשם הגר"ח נקט
לשון של זהורית היא חלק ממצות שעיר
המשתלח, וכשם ששילוחו דוחה שבת
כדילפינן לקמן סו: ה"ה שילוח הלשון,
והוכיח כן מדאמרינן בגמ' דלשון הזו צריכה
שיעור והיינו מהלמ"ס, ואי כל ענינה כדי
שלא יתערבו השעירים מה ענין השיעור,

אלא דעיקר דינה חובת השעיר ומה שהצריכו
לקושרה בין קרניו דוקא הוא כדי שלא
יתערב, ולקמן סו. איתא דבתחילה היו
קושרין על פתח אולם ואח"כ התקינו שיהו
קושרין בין קרניו.

10. שערים מצויינים בהלכה

דהתם גבי פסח היה לו להכין הסכין מערב שבת, משא"כ כאן שא"א לעשות כלום בערב יו"כ, וקי"ל בגמ' פסחים (שם) דכל מלאכה שא"א לעשותה מערב שבת דוחה שבת, וה"צ דכל סדר זה זמנו היום [ובסדר זה נכלל גם לקשור לשון של זהורית בשעיר המשתלח], וכמש"כ התוס' שם בשם הירושלמי לענין הסכין, והגם דמשמע דהש"ס בבלי אינו סובר כן, זהו דוקא התם דהיה אפשר להכין מבעו"י, משא"כ הכא דאי אפשר, י"ל דגם הש"ס בבלי מודה לזה.

בראש שעיר המשתלח כו'. הקשה בגבורת ארי, היאך קשרו בראש שעיר המשתלח והוא נשאו עד המדבר, וכן בין קרניו של השם, והא עביד עבודה בקדשים, [דכה"ג אמרינן במס' פסחים (סו.) בשכח ולא הביא למקדש סכין של שחיטה כשחל ערב פסח בשבת, היו תוחבין הסכין בשערו או בין קרניו, ופריך הש"ס והא עביד עבודה בקדשים, והתירוץ דהתם לא שייך הכא עי"ש] ונשאר בקושיא. [ונראה לי דיש לחלק,

11. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן כד

אמרינן בשעיר המשתלח שהיה חולק לשון של זהורית חציו קושר בהר וחציו קושר בין קרניו כו' ויש לעיין הא אותה קשירה שקושר בין קרניו הוא קשר של קיימא שאינו עומד להתיר שהרי דוחפו לצוק א"כ איך אותה קשירה דוחה יוה"כ ושבת דודאי אין אותה קשירה של לשון של זהורית מדאורייתא דהא אמרינן ביומא (ס"ז.) דרק ב"ד התקינו לעשות כן ואפילו אי נימא דהאי קשירה עניבה היא מ"מ אכתי תקשה לר"י דס"ל דאין חילוק בין עניבה לקשירה וצ"ע:

12. שערים מצויינים בהלכה

משנה קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח כו'. נראה דלהשיטות הסוברים דדוקא קשר של מעשה אומן חייב, עי' בב"י ושו"ע (או"ח סי' שיז), יש לומר שלא היה קשר של מעשה אומן אלא קשר הדיוט, ולהשיטות דאפילו קשר של הדיוט אם לא נעשה להתירו בו ביום אסור, עי' ברמ"א שם, י"ל דהכא אין צריך להקשר אלא עד זמן דחיפתו, ואע"ג דאינו מתיר אחר"כ, מ"מ אין צריך לו יותר, וגם פסיק רישא דלא ניחא ליה מותר לשיטת הערוך וכמש"כ בשו"ע (או"ח סי' שכ ס"ח), וגם להסוברים דאסור, הא כבר כתבו התוס' במס' סוכה (לג:) דבמקום מצוה מותר פס"ר דלא ניחא ליה לכו"ע. [שוב ראיתי בתשו' מהרי"ל דיסקין (קונ"א סי' ה ס"ק לה) שנשאל בענין לעשות קשר של קיימא בחבל,

שזורקו לאתר השימוש שא"צ עוד להחבל, שהביא ראיה להיתר מגמ' כאן. ועי' בתשו' מנחת יצחק (ח"ח סי' כז) שדן בדבריו. ועי' בדברינו לקמן (סז. ד"ה חולק).

13. ספר איזהו מקומן

[ב] יש לעיין אמאי אין איסור בקשירה עצמה, ואפשר אולי שלא היה קושר קשר של קיימא, או דכיון שהולך לאיבוד בדחיית השעיר לא חשיב קשר של קיימא. [וראה בספר ארחות שבת (פ"י סכ"ז) בענין קשר שזקוק לו לזמן קצר אך למעשה יודע שלא יתירו לעולם. ובהערה שם (מ"ז) הביאו משו"ת מהרי"ל דיסקין דפשוט שאין בו איסור תורה, ועוד הסתפק שמא מתוך שעומד להשליכו ה"ז דומה לעומד להתירו. וע"ע מש"כ שם בשם הגרשו"א זצ"ל בספר שש"כ].

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף מא עמוד ב

ניחזי אנן של שעיר המשתלח דבעי חלוקה בעי שיעור. והנה בהאי מילתא דקשירת לשון של זהורית קשיא לן ג' מילי, חדא היאך קשר לשון של זהורית ביוה"כ הא הוא מלאכת קושר וקעבר איסור דב"ת ואין לומר שקשירה דהכא היינו עניבה חדא דלשון קושר משמע קשר ממש. ועוד האיכא תנאי בשבת פרק אלו קשרים [קיג א] דס"ל דעניבה הוא קשר וחייב עליה משום קושר. וא"כ קשה לומר דהאי דהכא דקשר לשון של זהורית לא הוה אליבא דכו"ע. ואין לומר דלדידהו אוקי הכא דהאי קושר כריכה הוא. הא ודאי אינו דלשון קושר ודאי אינו כולל בתוכו כריכה. שו"מ שעמד בתמיהה זו הגר"מ אריק בטל תורה ותירץ דקשירה דהכא היינו עניבה וכבר נתבאר דהוא דבר הקשה לאמרו.

עוד תקשה. הא דהכא דהרי שעיר המשתלח היה שולחו ביד איש עיתי המדברה ולכאורה כיון דלשון של זהורית קשורה לו אראשו קעבר אותו וכן אמחמר ואה"נ דאין כאן איסור שביתת בהמתו דהרי לא הוה האי בהמה בהמת יחיד אלא בהמה שבאה משל ציבור. מ"מ איסור מחמר יש כאן וכבר עמד התו"י בענין זה לקמן [סז א] וכתב דהוה כמחמר לאחר יד כדאמרין בפסחים [סו א] דשאלו להלל שכח ולא הביא סכין מער"ש מהו וכו' אלא הנח להן לישראל אם אין נביאים בני נביאים הוה, למחר מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו. והיינו דאין זה משא לעבור עליו דלא אורחיה בכי האי מלאכה, וה"נ הכא לאו דרך הוא שיהא קשור לשון של זהורית ארישא.

וצ"ל דאע"פ דמצאנו דפרתו של ראב"ע יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ע"פ חכמים הרי דחזינא דיש דרך להניח רצועה שם. והיינו דנחלקו התם אי הוה לנוי או למשא עכ"פ כיון דיש צד שהוא לנוי א"כ אפילו לחכמים דהוה משא מ"מ רצועה הוה דרך להניח שם.

עוד קשה בענין זה של לשון של זהורית. דמבואר דהיו חולקין אותו לשנים א"כ אה"נ דמצד מלאכת מחתך אין כאן מלאכה דהרי אינו צריך כאן את הדיוק שבחתיכה ביושר וביופי אלא צריך סתם שני חלקים מ"מ מלאכת קורע יש כאן. ואף על פי דבעינן קורע ע"מ לתפור, מצינו לקורע שחייב נמי שלא ע"מ לתפור והוא בפותח בית הצואר בשבת דחייב דעצם הקריעה הוא התיקון וה"נ עצם הקריעה תיקון הוא דהוא צריך שני חלקים, ואף על פי דהכא הוה חתיכת צמר נראה דאע"פ דאין כאן בגד מ"מ כיון דהצמר מהודק היטב א"כ כשבא לחלקו לשנים ודאי הוה קורע. ולא מצאתי שיעמדו בקושיא זו והיה אפשר לומר דהיו מחלקים הלשון של זהורית לשני חלקים מעויה"כ. אמנם דברי הגמ' אינם מורים כן. דהרי הגמ' באה להוכיח מזה דבעי חלוקה ש"מ דיש שיעור והשתא אי איירי על דבר שכבר עשה זמן קודם לזה דהיינו מעויה"כ א"כ לא שייך לומר שחולקים על דבר שכבר נעשה ועומד ועכשיו מביאו בנפרד וקשר וא"כ מי יימר דיש לו שיעור אלא פשוט הגמ' מבואר והיו חולקים אותו שם קודם הקשירה וא"כ תקשה טובא מה היתר מצאו למעבד הכא ביוה"כ. [א"ה. ע"י ביאה"ל סי' שכ"ב ס"ה ושם סי' ש"מ סי"ג - סי"ד].

15. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף מא עמוד ב

אנא השם כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים וכו'. הרי שסתם משנה דהכא ודלעיל [לה ב] סתמא כר"מ דס"ל דמקדים עוון לחטאת. אמנם הרמב"ם להלכה [פ"ב מעביוה"כ ה"א] תפס דמקדים חטא לעוון והמשנה לקמן לגבי וידוי אשעיר השמתלח מסייעתו דתנן התם [סו א] סתמא כרבנן דמקדים חטא לעוון. ואף על פי דיש סתירה בסתמות מ"מ בזה ודאי אמרינן דיחיד ורבים הלכה כרבים ובפרט דאין סתמא ברורה כנגדו.

אמנם לכאורה קשה קצת לומר דהמשניות סתרו עצמן בחד מסכתא וכאן נקט רבי סתמא כר"מ ולקמן נקט סתמא

כרבנן. ותירצנו לעיל דכל הסתירה הוה אי נקטינן כר"ש בשבועות דס"ל דפרו של כה"ג קאתי לכפר תרתי דזריקת הדם מכפרת עוון מקדש וקדשיו במזיד. וידוי של פר בא לכפר אעוונותיו ואעוונות אנשי ביתו א"כ לפ"ז ודאי סתרי מתניתין אהדי אמנם אי נימא כדעת ר"י דפרו קאתי לכפר רק אעוון טומאת מקדש וקדשיו במזיד שלו ושל אני ביתו וה"נ פר השני של שבט כהונה. א"כ לפ"ז ודאי בידוי צריך להתחיל עם עוון דכל עיקר כפרת הפר קאתי אעוון דהיינו אמזיד דטומאת מקדש וקדשיו ולא אשגגה ומה שמזכיר נמי שגגה צ"ל [כמו"ש לעיל שיהפכו העוונות לשגגות וצ"ב] משא"כ לגבי שער השמתלח דקאתי לכפר על כל עונות עם ישראל שהוא כולל השגגות בזה ודאי פסקינן כרבנן שמתחיל הידוי בחטא. שזה לא שייך בפרים דשם עיקר הוודוי הוא אעוון שזה מה שבא לכפר בזה. ובדעת הרמב"ם א"א לאמרו דהרמב"ם בעצמו פסק כר"י בהלכות שגגות ומאיך גיסא בעבודת יוה"כ כתב לפסוק דמקדים חטא לעוון וכבר נתבאר הדברים לעיל אמנם דברי המשניות תריצי אהדי אליבא דר"י ודו"ק.

16. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף מא עמוד ב

בא לו אצל פרו שנייה וכו' אני וביתי ובני אהרן עם קדושך. תימה אמאי צריך לומר בידוי זה אני וביתי כיון שאמרו כבר בידוי ראשון, ואם תאמר אגב שהוא מתודה על אחיו הכהנים כולל עצמו עמהם והא לקמן גבי שער השמתלח איכא למ"ד שמכפר על הכהנים ואפילו הכי אינו מזכירם בידוי כיון שכבר נתודה עליהם בפר, וי"ל שאני הכא כיון שעדיין לא נשחט הפר ולא נגמרה כפרתו עדיין ראוי הוא שיזכיר עונותיו גם בידוי שני כל זמן שלא נתכפר, אבל בשער השמתלח שכבר נשחט הפר שנתודו עליו הכהנים אין להזכירם עוד אף על פי שמתכפרים גם בשער השמתלח.

17. קונטרס בענין עבודת יו"כ - גריד"ס

מא: — בא לו אצל פרו שניה וכו'. יש לעיין, לר' שמעון הסובר כי וידוי מעכב בשער השמתלח, האם הוידויים על הפר מעכבים אף הם. ויעיין בירושלמי להלן (פ"ו ה"ב) שם נאמר במפורש שיש להשוות פר ושעיר, הן לרבי יהודה והן לרבי שמעון: "אף בפר כן שחטו בלא וידוי על דעתיה דרבי יהודה צריך להביא פר אחר על דעתיה דר"ש אינו צריך להביא פר אחר". ואם כי אשר לקביעת דעות ר"י ור"ש מוחלפת שם השיטה לעומת סוגייתנו בבבלי מ: (אך עיין גם ירושלמי שבועות פ"א ה"ז), אין סיבה להניח שיהיה איזה חילוק בין דירושלמי לבין הבבלי לגבי השוואת פר ושעיר בנידון. אך מצד הסברא השוואה זו טעונה הסבר. דבשלמא בשער מסתבר שוידוי יעכב היות וניתן לומר שהוא הוא הקרבתו בפנים ואין לו כפרה אחרת בפנים. אך לפר הלא יש הקרבה ע"י מתן דמים ובכן למה יעכב וידויו. וכי יעלה על הדעת שמי שהביא חטאת, אשם,

מב

או עולה – שאף הם טעונים וידוי וכמבואר לעיל לו. – ולא התודה עליהם
 שיהא חייב להביא קרבן אחר במקומם. והנראה בזה דוידוי הפר אינו מדין
 הוידוי הכללי שבכל קרבן שמתודים עליו טרם הקרבנו אלא הוא חלק מתהל'ך
 ומעשה ההקרבה עצמו. ולא עוד אלא שהוא מהווה קיום הקרבה בפני עצמו,
 הנראה שלפר כהן גדול יש שתי הקרבות ושתי כפרות: זו של דמים וזו של דברים.
 וכיון שכן, וידוי מעכב שהרי בלעדיו הסרה כפרת דברים. וכן ניתן להוכיח
 מדברי ר' שמעון (לקמן סא.), "כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על
 ישראל בטומאת מקדש וקדשיו כך דם הפר מכפר על הכהנים בטומאת מקדש
 וקדשיו וכשם שוידוי של שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך
 וידוי של פר מכפר על הכהנים בשאר עבירות". הרי שהשוואת וידויי פר ושעיר,
 והגדרת וידוי הפר כמכפר וכהקרבה במקביל לשל שעיר, בולטת בלשוננו. אך בר
 מן דין הדבר אף מוכרח, לדעת ר"ש, מצד הסברא. ברור שלא יתכן שאין בפר
 אלא הקרבה אחת, והיא בדמים, ושהוידוי אינו הקרבה בפ"ע אלא רק מתייחס
 לכפרת הדמים, שהרי אין התאמה בין מתן הדמים לבין הוידוי שזה מתייחס
 לטומאת מקדש וקדשיו וזה לשאר עבירות. ובכן מוכח שהוידוי הוא מכפר בפני
 עצמו ואין לתמוה אם כן על זה שהוא מעכב.

18. ריטב"א על יומא דף מא/ב

באחריני מיהת מיערב. פ"י בשעיר מוסף הנעשה בחוץ:

19. שפת אמת על יומא דף מא/ב

שם בגמ' אחת צריכה שיעור כו' פ"י רש"י דאחת א"צ שיעור וכשירה בכ"ש ונראה דנ"מ נמי אם יהי' מותר ליקח
 לשון מעיר הנידחת וכדומה מא"ה הצריכין ביעור דאם צריך שיעור פסולה דכתתי מיכתת שיעורי', אבל קשה
 סיום לשון הגמ' שעיר המשתלח דבעי חלוקה בעי שיעור דמה ענין זה דחלוקה לומר דצריכה שיעור דודאי בעי
 שיהי' כדי חלוקה ולמה נקרא זה דצריך שיעור:

20. תוספות מסכת יומא דף מא עמוד ב

שלוש לשונות - הא דלא נקט נמי של שעיר הפנימי נ"ל משום דההיא לא הוה אלא כדי שלא יתערב לא
 הוה לה שיעור כלל אבל הני כיון דיש בהן צורך הוה להו שיעור וזה של שעיר המשתלח היה בו צורך
 לידע אם הלבין כדכתיב כשלג ילבינו (ישעיה א).

21. ספר איזהו מקומן

למה כורכן כדי שיהיו כולן באגודה אחת
 - בטעם הדבר: תו"י ותוס' הרא"ש
 הביאו פלוגתא אי משום הידור מצוה, או
 דילפינן לקיחה לקיחה מאגודת אזור
 דמצרים, ועי' רש"ש ומצפ"א.

1. נוסח אתה כוננת

בשעיר עזאזל לשון של זהורית משקל שתי סלעים בין קרניו יקשר ויעמידהו בשער המזרחה כנגד בית שלוחו:
אף בשעיר שהוא של שם יקשר לשון של זהורית כנגד בית שחיטתו בצואר.

2. ספר איזהו מקומן

הכס"מ דהיה לו לפרש דאקשירה קאי
כדמסקינן, ועי' מש"כ מהר"י קורקוס, וע"ע
מה שמחדש בהגהות מים חיים (ספר
הליקוט'ס עהר"מ מהדורת הר"ש פרנקל) והבאנו
דבריו על תוד"ה שלש, וראה בשיח יצחק
שלא ניחא ליה דבריו, ופירש משום דפשט
המשנה משמע טפי דאקשירה קאי לכך לא
הוצרך הרמב"ם לפרש - עי' באריכות דבריו.
ובגבורת ארי נסתפק אי למסקנא אקשירה
לתודה קאי ואהעמדה לא, או דהעמדה נגד
בית שחיטתו גם צריך, ופשט מלקמן סו.
דתנן "בא לו אצל שעיר המשתלח", ופירש"י
במקום שהעמידו שם, ומשמע דלפי המסקנא
אהעמדה נמי קאי. וא"כ יתכן שזו גם סברת
הרמב"ם שסתם דבריו. ועי' חוקת היום
שהשיג על דברי הגבורת ארי.

איבעיא להו ולנשחט אקשירה קאי או
אהעמדה קאי:

[א] מסקינן לקמן דאקשירה קאי ואף לנשחט
היו קושרין בצוארו, והיינו דתנן "כנגד
בית שחיטתו".

והנה מפירש"י (ד"ה אקשירה, וד"ה שפיר)
מבואר דאף לנשחט היו קושרין לשון של
זהורית, אולם תו"י ותוס' הרא"ש (ד"ה של
שעיר) נקטו שלא היה קושר אלא חוט שני
בעלמא להיכרא. וע"ע תוס' (ד"ה שלש),
ובדברינו שם.

[ב] הרמב"ם (יוט"פ ג. ד.) סתם בלשונו
"ולנשחט כנגד בית שחיטתו", ותמה

3. מרכבת המשנה (חעלמא) הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ג הלכה ד

[ד] ומעמידו וכו'. עי' כ"מ שכתב ויש לתמוה על רבנו שסתם וכו'. ונ"ל דרבנו סובר דאע"ג דמברייתא דרב
יוסף נפשט דקאי אקשירה סובר רבנו דלא קי"ל הכי אלא כר' יצחק וכרבי יוחנן דנקטו שתי לשונות עיין
בתוס' ד"ה שלש לשונות ומשו"ה שינה רבנו במכוון לשון המשנה והעמידו ונקיט ומעמידו דמשתמע
אהעמדה. ועי' מה שכתבתי פ"ד מהל' שקלים ה"א ודוק ועיין בתוס' ישנים. אי נמי דרבנו מפרש דהיה קושרו
לנשחט איזה חבל ולא בעינן לשון ומפני שאין לחוש כ"כ לתערובת הנשחט באחריו. ובלשון המשנה
והעמידו שפיר יש להסתפק דהכי קאמר והעמיד לנשחט משא"כ רבנו שכתב ומעמידו אי ס"ד אהעמדה קאי הו"ל
למימר והנשחט דזה מבואר מדרך המליצה דבלשון בינוני לא שייך ומעמיד לנשחט אלא ומעמיד את הנשחט אבל
בלשון עבר שפיר יש לפרש ולנשחט העמיד כנגד בית שחיטתו הילכך בלשון רבנו ליכא לספוקי דודאי פירושו
ולנשחט קושר כנגד בית השחיטה ולא שיקשור בצוארו.

4. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף מא עמוד ב

והיה נראה דבאמת ס"ל להרמב"ם דאה"נ ולא היו קושרים לשון זהורית לשעיר הנשחט ואי תקשה דהוה נגד
סוגית הגמ'. נימא אדרבה מימרא דר"י הוא מקורו דלא הזכיר מידי לשון זהורית דשעיר הנשחט ש"מ דס"ל דלא
היו קושרים לו ודלא כסוגית הגמ' לעיל.

עני שהקריב קרבן עשיר-יצא או לא יצא

כריתות כח - יומא מא

משה שווערד

1. תלמוד בבלי מסכת כריתות דף כח/א

... והא"ר אלעזר א"ר אושעיא מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני לא יצא אלא מאי אית לך למימר שכבר אמר משעת ענייתו ה"נ שכבר אמר משעת הפרשתו ולר' חגא א"ר אושעיא דאמר יצא מאי איכא למימר תני ואח"כ לקח ואמר מיתבי מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא עשיר שהביא קרבן עני לא יצא תיובתא דר' חגא א"ר אושעיא אמר לך שאני גבי מצורע דמיעט רחמנא זאת אי הכי אפילו מצורע עני נמי שהביא קרבן עשיר לא יצא לאיי הא אהדריה קרא תורת והתניא תורת לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא יכול אפילו עשיר שהביא קרבן עני שיצא תלמוד לומר זאת ולילף מיניה אמר קרא ואם דל הוא ואין ידו משגת מצורע הוא דעשיר שהביא קרבן עני הוא דלא יצא אבל מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני יצא:

2. משנה מסכת נגעים פרק יד

[יב] מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא ועשיר שהביא קרבן עני לא יצא ...

3. ר"ש מסכת נגעים פרק יד משנה יב

שהביא קרבן עשיר יצא - אפילו לכתחלה מביא ותבא עליו ברכה ואידי דתנא סיפא לא יצא תנא רישא יצא וכולהו דריש בת"כ מקראי:

4. ספר באר שבע על כריתות דף כח/א

מיתבי מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא. אידי דבעי למיתני סיפא לא יצא תנא נמי רישא יצא:

5. תפארת ישראל - יכין מסכת כריתות פרק ו משנה ח

נה) העני יביא עוף. והמעוות הנוטר יהיה חולין, [ואע"ג דהמעוות נתפס בקדושה, דהרי בשפריש מעות לחטאתו ומת, ילכו לים המלח [כתמורה פ"ד מ"ב], וא"כ ה"נ אמאי השאר חולין, קדושה שבהן להיכן הלכה [כפסחים דל"ד ב'], נ"ל דשאני הכא דרביי קרא, דכתיב בקרבן עולה ויורד שמביא חטאת, וכפר עליו הכהן מחטאתו [ויקרא ה' פ"ו ופ"י ופסוק י"ב], משמע ממקצת דבר שהפריש יביא חטאת, והיינו בהעני, דאף על גב דעני שהביא קרבן עשיר יצא [ולא להיפוך] ויוכל להביא שפיר כשבה או שעירה, היינו בדיעבד, אבל לכתחילה צריך קרבן עני דוקא]:

6. רמב"ם יד החזקה - הלכות שגגות פרק י

(יג) עשיר שהפריש קן למכרה וליקח בדמיה כשבה או שעירה והעני יביא קן זו אע"פ שהיא קדושת דמים שהיא נדחית ולמה לא נדחית מפני שדיחוי מעיקרו אינו דיחוי והרי נראה קן זו לו עתה עני שהקריב קרבן עשיר יצא ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא:

7. לחם משנה הלכות שגגות פרק י

עני שהקריב קרבן עשיר וכו'. בסוף נגעים אמרו במשנה מצורע עני וכו' ורבינו ז"ל כתב עני סתם ועשיר סתם לכלול אפילו מטמא מקדש עשיר שהקריב קרבן עני לא יצא וכדרכי אושעיא דאמר הכי בסוף ודלא כרבי חגאי דסובר דדוקא גבי מצורע עשיר שהקריב קרבן עני לא יצא אבל מטמא מקדש לא:

8. ספר קרית ספר - הלכות שגגות - פרק י

עני שהקריב קרבן עשיר יצא ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא שם מימרא דר' אושעיא גבי מטמא מקדש עשיר לא יצא בקרבן עני וגבי מצורע תניא תורת המצורע לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר שיצא דתורה משמע דתורה אחת לכולן יכול אפילו עשיר שהביא קרבן עני שיצא ת"ל זאת ומאחר שכתוב אחד מרבה ואחד ממעט מסתמא דעני יוצא בקרבן עשיר דמעלין בקדש ולא עשיר בקרבן עני מורידין:

9. ספר החינוך - מצוה קכג

מדיני המצוה, שכל אחד מארבעה חטאים אלה מחייב עושהו להביא כשבה או שעירה כדין חטאת קבועה הידוע, ואינו נפטר בעוף או בקמח אלא אם כן הוא עני. ואם הוא עני והביא כשבה או שעירה לא יצא ידי חובתו, והטעם לפי שאחר שריחם הא-ל ברוך הוא

עליו ופטריו בכך אינו בדין שידחוק עצמו להביא ביותר [מ]מה שתשיג ידו. ובזה יקנה כל מבין עצה לבלתי עשות הוצאות ביותר מן הראוי לו לפי ממונו, למען כי בו סבה לגזול את הבריות כשמבקש לימודו ואינו מוצא:

10. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק ה פסוק ז

קט] ואם לא תגיע ידו (ה, ז). קרבן עולה ויורד על תומאת מקדש וקדשיו ושבועות ביטוי ועדות, וחייב חטאת קבוע ואינו נפטר בעוף או סולת רק אם הוא עני, וכתב בחינוך (מצוה קכ"ג) דעני והביא כשבה או שעירה לא יצא ידי חובתו, לפי שה' פטרו אין צריך שידחוק עצמו להביא ביותר, ומה ראה לבלתי עשות הוצאות ביותר מהראוי לו לפי ממונו, ועי"ז יהיה סיבה לגזול כשמבקש לימודו ואינו מוצא (ועיין פרדס יוסף שמות [דף ו' ד"ה ובילקוט] ותרומה [דף תרי"א אות כ"ו]), והרמב"ם (פ"י משגגות הי"ג) כתב דיצא: ובנגעים (פי"ד מי"ב) מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא, ובר"ש (שם) אפילו לכתחילה מביא ותבוא עליו ברכה, וכבר תמה המשנה למלך [שם] בהגהותיו על החינוך ממשנה הנ"ל:

11. ספר מנחת חינוך - מצוה קכג - אות יא

[יא] והנה עשיר מביא קרבן עשיר ודל קרבן עני ודל ביותר מביא מנחה, ועני שהקריב קרבן עשיר יצא, ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא, כן הוא בר"מ כאן פ"י הי"ג ועיין לחם משנה. והרב המחבר כאן כתב דאם עני הקריב קרבן עשיר לא יצא, ודבריו תמוהים מנא ליה, אדרבה במשנה נגעים פרק י"ד משנה י"ב מפורש דעני יצא בקרבן עשיר, ועיין ר"ש שם שכתב דאפילו לכתחילה מביא ותבוא עליו ברכה. ועיין בהגהות משנה למלך בסוף הספר, שתמה על הרב המחבר...

12. ביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) עשין עשה קמד קמה קמו

לא יצא. ואפילו בנדבה קאמר רבי התם (לקמן נ"ח ע"א) דאם אמר כבש זה עולה ונסתאב אסור להביא בדמיו איל עיי"ש. ועד כאן לא פליגי רבנן עליה התם אלא בנדריים ונדבות. אבל בקרבנות חובה לא אשכחן דפליגי. וא"כ הכא נמי בדלות שאמרה תורה דקרבנו עוף או עשירית האיפה נהי דגלי קרא דיצא בבהמה דהו"ל קרבן עשיר. מכל מקום מהיכא תיתי לן למימר דאפילו לכתחילה נמי רשאי לעשות כן. אימא דלא גלי לן קרא אלא שיוצא בכך דייעבד. אבל לכתחילה אסור לשנות אפילו מחטאת העוף לחטאת בהמה. וכ"ש מעשירית האיפה סולת לבהמה. ואני תמה טובא להר"ש משאנן ז"ל למה לי קרא לעני שהביא קרבן עשיר דיצא. תיפוק ליה דכיון דמחמיר אנפשי' ומייתי טפי ממה שנתחייב תבוא עליו ברכה. אלא ודאי מוכרח ע"כ דלענין קרבן לא שייכא סברא זו. ואי לא דגלי קרא הי' ראוי לומר דלא יצא בזה ידי חובתו אפילו בדיעבד. וחייב לחזור ולהביא קרבן עני כדנינו. וא"כ השתא נמי דגלי קרא סגי לן למימר דיוצא בדיעבד אבל לכתחילה ודאי אין לנו לומר דשרי. ולזה לא אמרו במתניתין דנגעים ובגמרא שם אלא דיצא בדיעבד. ונראה דזו היא נמי כוונת החינוך (במצוה קכ"ג) שכתב וז"ל ואם הוא עני והביא כשבה או שעירה לא יצא ידי חובתו. והטעם לפי שאחר שהא-ל רחם עליו ופטריו בכך אינו בדין שידחוק עצמו להביא ביותר ממה שתשיג ידו וכו' עכ"ל עיי"ש. וכבר תמה עליו המל"מ בהגהותיו ממשנה ערוכה (דפרק בתרא דנגעים שם). דתנן בהדיא דיצא עיי"ש. אבל נראה ברור דודאי אין כוונת החינוך דלא נתכפר בכך. וחייב לחזור ולהביא קרבן עני. אלא לומר דלא יצא ידי חובתו כראוי. דלא התירה תורה בהכי לכתחילה. אלא דגלי קרא דבדיעבד כופר ואינו צריך להביא כפרה אחרת. ומכל מקום לא עשה הדבר כמצותו וחובתו. וכמו שפירשו הר"ן ושאר ראשונים ז"ל (בפרק בתרא דפסחים) בההיא דתנן כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו עיי"ש. וכן מוכרח מן הטעם שנתן לזה בחינוך שם כמבואר. וא"כ ממתניתין דנגעים שם ליכא סתירה לדברי החינוך. אדרבה עיקר דברי החינוך הם על יסוד משנה זו. ודבריו נכונים מאוד. ודברי הר"ש צ"ע אצלי...

13. ערוך לנר על כריתות דף כח/א

שם והתניא תורת: ק"ק דהא ודאי מכח סברא פשיטא שעני שהביא קרבן עשיר יצא משום מעלין בקדש וא"כ לא צריך רבויא דתורת רק משום דכתיב מיעוטא דזאת והשתא היאך פתחה הברייתא בדרשה דתורת בלא דידעינן אכתי דרשה דזאת הא יקשה ל"ל קרא וגם הוא שלא כסדר הכתוב דכתיב זאת קודם תורת והכי ה"ל למימר זאת מלמד לעשיר שהביא קרבן עני לא יצא יכול אפילו עני שהביא קרבן עשיר ת"ל תורת:

וראייתו בספר החינוך פ' ויקרא (מצוה קכ"ג) שכתב לענין ד' חטאים שמביא עליהם עולה ויורד וז"ל ואם הוא עני והביא כשבה או שעירה לא יצא והטעם לפי שאחר שהקב"ה רחם עליו ופטריו בכך אינו בדין שידחוק עצמו להביא ביותר מה שתשיג ידו עכ"ל וכתב המשנה למלך בפרשת דרכים (דרך מצותיך) לא ידעתי אנה מצא דין זה ובסוף נגעים תנן עני שהביא קרבן עשיר יצא וכ"כ הר"מ וכו' ותבא עליו ברכה עכ"ל ולענ"ד י"ל דלתחינוך הוקשה קושיתנו דה"ל לפתוח לה"כ בדרשה דזאת ולכן הוכיח דע"כ מסברא עני שהביא קרבן עשיר לא יצא ולכן צריך תורת גבי מצורע דיצא וכיון דכתיב תורת ה"א דאפילו עשיר שהביא קרבן עני יצא לכן כתיב זאת אבל גבי ד' חטאים דלא כתיב לא רבוי ולא מיעוט נשאר הסברא דבין עשיר בין עני ששנו לא יצאו ולכן ל"ק ממתניתין דנגעים דשם ממצורע איירי דרבי קרא תורת ולענין מצורע באמת לא כ' החנוך דיצא רק גבי ד' חטאים דליכא קרא:

14. ספר חתם סופר על מסכת שבת דף קלב"א

הא אהדריה קרא. הקשו תוס' הא כבר אהדריה קרא בכהן, פ"א וא"כ שוב אייתר ביום ואפי' בשבת, ויפה תי' רשב"א הא לכתחלה בכהן ואי ליכא כהן לא יתעכב כפרתו דחס רחמנא עלה. אך הא קשיא לי לפמ"ש רש"י דבזב וזבה ויולדת ומצורע וכולהי אהדריה קרא ביום ש"מ לא אתי מהדדי ואלו אהדריה בחדא אכתי ה"א אידך חס רחמנא טפי א"כ תיקשי בקרבן עולה ויורד שבפ' ויקרא דחס רחמנא יותר דאיתא נמי בדלי דלות והתם כהן כתיב וביום לא כתיב, אם כן להרשב"א הנ"ל דהדורא דכהן לא הדורא הוא וכן מוכח מסוגיא דשמעתין, א"כ ליתכשר בלילה וזה דבר הנמנע ולא לישתמיט בשום דוכתא דכשר בלילה להקריב קרבן עולה ויורד, וצע"ג לכאורה. וי"ל ע"פ מה דאמרי' באגדת ערבי פסחים קי"ח ע"א עשיר בשורו עני בשיו יתום בניצתו אלמנה בתרנגולתה, ע"ש, נמצא בקרבן עולה ויורד דבא לכפר אין כאן חייס כלל דאי נמי לא הוה מייתי קרבן והיה מונח לעונשו של הקב"ה נמי היה הפרש בין עני לעשיר וע"כ אי מייתי קרבן ראוי הוא להפריש ביניהם ואין כאן חייס, ואדרבא בחטאת קבוע דחלב ודם הוא חידוש שלא הפריש הקדוש ב"ה בין עני לעשיר, אבל בעולה ויורד לית כאן חייס אבל במחוסרים כפורים מבואר פ"ק דשבועות דמנגעים כבר איכפר ליה וקרובן לאשתרוי בקדשים וה"ל קרבן להיתר קדשים כמו מקוה טהרה לתרומה ואין סברא לחלק בין עני לעשיר ואפ"ה חס רחמנא על העני מש"ה הוה סד"א להתיר לילה זר ואונן מש"ה אהדריה קרא ומכ"ש בעולה ויורד דליכא חייס: ובזה ארווח לן להציל הארי ספר החינוך ויקרא סי' קכ"ג שכ' בעולה ויורד עני שהביא קרבן עשיר לא יצא ידי חובתו, והשיג עליו הג' מהר"ח אלפאנדרי בספר אש דת שהוא נגד משנה מפורשת פרק בתרא דנגעים שעני יצא ידי חובתו בקרבן עשיר ויליף בירושלמי מקרא זאת תורת ומייתי ליה ר"ש ותיו"ט, שם ע"ש. ולהנ"ל י"ל בשלמא בנגעים דחס רחמנא עליו אבל ראוי היה להביא כשבה כמו העשיר א"כ אי מייתי כשבה תבוא עליו ברכה וכדאמר ר"נ פסחים צ"ב ע"ב, משא"כ עולה ויורד דכפרתו של עני די בתורים ובני יונה וכבר נתכפר בשיורי עופות והמותר על זה ה"ל כמו חולין בעזרה או כמו חטאת שנתכפרו בעליהם ולא יצא ידי חובתו. ויש הכרח לזה דאלת"ה ה"ל למכתב קרא זאת תורת גבי עולה ויורד דמוקדם ונתני אינך מיניה אע"כ דוקא בנגעים וחבריו ולא בעולה ויורד ומטעם הנ"ל, וק"ל:

15. שפת אמת על יומא דף מא"ב

שם בגמ' גופא אר"א כו' בס' החינוך (פ' ויקרא) כ' דעני שהביא קרבן עשיר לא יצא, ותמהו עליו בעל משנה למלך ושאר אחרונים דהא בנגעים תנן עני שהביא קרבן עשיר יצא ואפי' לכתחילה יכול להביא קרבן עשיר, ולע"ז סברת החינוך נכונה דקרובן עולה ויורד הכתוב שם בפ' ויקרא דעני מביא חטאת ועולה ועשיר כשבה לחטאת בלבד אין ללמוד ממצורע דרבי קרא דעני שהביא קרבן עשיר יצא, דהתם מין קרבן א' היא דשניהם חייבין חטאת ועולה אבל בקרבן עו"י דעשיר מביא חטאת בלבד ועני חייב חטאת ועולה לא יצא בחטאת גרידא, לא מיבעיא לר"ח דגם בעשיר שהביא קרבן עני אין דינו כמצורע גם להיפוך אין ללמוד מצורע, רק אפי' לר"א דמדמי להו מ"מ לענין עני שמביא קרבן עשיר דממעט בהקרבת עולה י"ל דאין ללמוד ממצורע כנ"ל פשוט:

16. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק יד פסוק כא

...ויש לתלות הדברים אם עני שהביא קרבן עשיר אי יצא, דאי נימא דלא יצא מוכח דעשיר ועני מוחלקים בקרבנותיהם, מגזירת הכתוב ולא משום דחס רחמנא על עני, וא"כ ממילא עשיר אינו יכול להביא קרבן עני אפילו אין ביכולתו עתה להביא קרבן עשיר, ועיין מה שכתבתי לעיל בפרשת ויקרא [אות ק"ט]:

17. ספר ביכורי אבי"ב על התורה - פרשת פינחס

ואפשר לומר הטעם, דהנה הזוהר מקשה למה קרבן עני פחות מקרבן עשיר כיון דזה חטא כמו זה, ומתרץ הזוהר כיון דעשיר חטא בגסות הרוח ע"כ העבירה חמירה וצריך קרבן גדול, אבל עני נשבר לבו מחמת עניות אין עבירה חמירה כ"כ כמו עבירה של עשיר, רק בפשיטות י"ל כמו שכתבתי לעיל דעיקר הוא שיתן בחפץ לבו ובאהבה, ע"כ אם יהא עני צריך ליתן שור או מחמת עניותו לא יתן הקרבן באהבה ובחפץ הלב כיון שצריך מעות זה למאכלו, ועיקר שיתן באהבה גדולה ומחמת מרירות החטא יביא הקרבן באהבה גדולה שזכה שיקבל הש"ת הקרבן מרשע כמוני, אבל אם יוצרך ליתן שור כמו עשיר ודאי לא יוכל ליתן בלב שלם רק כאונס, וטוב מעט בכוונה מהרבות בלא כוונה ודו"ק:

18. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק ה פסוק ז

קט]...וראיתי בשם השפת אמת ז"ל לתרץ, דבעולה ויורד בעשירות מביא כשבה ובעניות שני תורין, ולזה עני שחייב להביא שני תורין ומביא כשבה אף דמעולה בדמים מכל מקום הרי ממעט במספר, משא"כ מצורע דמספר הקרבנות שווה לעשיר ולעני ודפח"ה, ועיין בזה בחתם סופר שבת [קל"ב. ד"ה הא אהדריה] ובספר שיורי מנחה [ויקרא אות א]: ידודי הגאבד"ק לאסק ז"ל בשו"ת חדות יעקב (תנינא סימן קמ"ה אות כ"ב) הקשה, מכל מקום כיון שקרבן עשיר הוא ביוקר מקרבן עני למה לא יהיה סגי לעני בזה:

וי"ל דכתבו הראשונים דלהכי עני צריך חטאת ועולה דעני מהרהר למה יגרע ערכו מעשיר, ומהרהר נגד השי"ת וצריך עולה לכפר על הרהור שלו, ולפי"ז אף שמביא קרבן עשיר מכל מקום כיון שאין בכוחו לזה רק מוכרת לדחוק עצמו, ולא נפיק מהרהור ולא נתכפר לו על הרהורו לכן לא יצא, ומוכרת להביא תורים שאחד יהיה עולה, אבל במצורע שגם עשיר הביא עולה ומתכפר על כל הרהור שלו ג"כ לכך יצא:

19. חדושי הרשב"א על מסכת מנחות דף ג/ב

כאן בקומץ מנחה לשם זבח. קשיא לי מאי שייך ענין קמיצה אצל זבח שהרי יכול לשחוט זבח לשם אחר ולומר אם היא עולה ששחטה לשום חטאת ושלמים, וכן יכול לקמוץ מנחה לשם מנחה אם מנחת מחבת לשם מרחשת, אך איך יקמוץ המנחה לשם זבח ויאמר על מנחת נדבה הריני קומצה לשם שלמים שהוא זבח ובשחיטה. וני"ל דבשנוי בעלים מיירי כגון שמנחה זו מנחת חוטא של ראובן ואמר הריני קומצה להתכפר בה שמעון שמחוייב חטאת, ואע"ג דשנוי בעלים לא מפסיל אלא במחוייב כפרה כמותו כדאיתא בריש זבחים (ד, ב) דכתיב וכפר עליו ולא על חבירו מחוייב כפרה כמותו, הרי נוכל לומר דמנחת חוטא אם קמצה להתכפר בו מי שנתחייב חטאת דחשבינן ליה מחוייב כפרה כמותו:

מכל מקום יש להקשות ע"ז דאיך נחשבהו מחוייב כפרה כמותו, והרי איבעיא בפ"ק דזבחים (ט, ב) על חטאת חלב ששחטה על מי שמחוייב חטאת דטומאת מקדש אי הוה מחוייב כפרה כמותו, מי אמרינן כרת כמותה או דילמא אין קבוע כמותה. וי"ל דאה"נ משכחינן לה הכא דמקרי מחוייב כפרה כמותו, כגון מי שנתחייב מנחת חוטא הבא על מקדש וקדשיו כשהוא עני ואינו יכול להביא חטאת שהוא קרבן עשיר וקומצה להתכפר בו מי שנתחייב חטאת דטומאת מקדש שהוא עשיר ונתחייב להביא חטאת, דשפיר הוי מחוייב כפרה כמותו שהרי שתיהן על חטא דמקדש וקדשיו באין אלא שזה עשיר וזה עני ושפיר הוי מחוייב כפרה כמותו, וא"כ נפרש כאן בקומץ מנחה לשם מנחה כשר ועלו בין בשנוי קדש בין בשנוי בעלים כאן בקומץ מנחה לשם זבח דמפסיל בשנוי בעלים וכדפרישית, וא"כ צריך שנפרש מילתיה דר' שמעון (דפסיל במנחות) בלשם מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה, כגון שהתנדב עולה או שלמים, שהרי קרבנות נדר ונדבה הם כמו נדבה והווי בני רצוי כמותה ומפסיל בשנוי בעלים לומר דלא עלתה לשם חובה, מנחת חוטא הרי היא כחטאת אם קמצה שלא לשמה להתכפר מי שנתחייב חטאת דטומאת מקדש וקדשיו כדפרישית כמו זה שמקריב המנחה דהוי מחוייב כפרה כמותו כדפי', ורב אשי נמי בשנוי בעלים נמי הוה מוקי לה אלא דהוה מוקי לה בשנוי בעלים דמנחה, ורבא בשנוי בעלים דזבח לפי מאי דפרישית. או נוכל לומר דגם בשנוי קדש מצינן למימר כגון דאמר הריני קומצה לכפר למי שנתחייב חטאת, או לרצות למי שנתחייב עולה או שלמים וגם הם בעלים של מנחה, ובכי האי גוונא קרי שינוי קדש:

20. תוספות מסכת חולין דף כא עמוד א

... ותו לא דפרו של אהרן ידעינן שפיר דאינו בא אלא מן החולין כיון דנשרף מידי דהוה אעולות דאין באין אלא מן החולין כדאמרין בספרי בפרשת ראה משום דמעשר טעון אכילה ועולה אינה נאכלת אלא כתיב (ויקרא ט) החטאת אשר לו ללמד על כל חטאת אפילו על חטאת העוף שיהא משלו ולא משל מעשר ומיהו קשה ל"ל כמשפט לענין חולין בעולת העוף תיפוק לי מדרשא דספרי דהא אינה נאכלת וי"ל דס"ד דאתא והקריבו לחלק אף לענין חולין ...

21. ספר חתם סופר על מסכת חולין דף כא/א

אבל לרבנן ע"כ מוקמי' למשפט חטאת בהמה כיון דבא חליפיו כן פירש"י. ויראה עפ"י המפרשים ורמב"ן מכללם שכ' יען עשיר מביא חטאת בהמה יש ממנו למזבח האימורים והבשר לכהנים ע"כ ב' תורים א' לעולה כליל למזבח במקום אימורי חטאת בהמה וא' לחטאת לכהנים במקום בשר בהמת חטאת עשיר. והיינו דפירש"י עולה זו בא חליפי חטאת בהמה. ובזה י"ל קצת מה דתמיה לי מעיקרא ושוב מצאתי בקרבן אהרן אמ"ש תוס' למה לי קרא שאינו בא אלא מן החולין תיפוק לי דא"א להביא מן המעשר דבר שהוא לאש ואינו נאכל, ותי' מ"מ הוה סד"א למעוטי מוהקריבו. ודבריהם צע"ג מה ענין זה לוהקריבו וכי זה שאין עולה בא מן המעשר הוא ממעלותא דעולה דנימא לחלק בין עולה זה לעולת חובה, הלא הוא מטעם חומרת מעשר שיהיה דוקא ניתן לאכילה ולא לשרפה א"כ מה ענין והקריבו לכאן. ויש ליישב קצת כיון דקדשים הנאכלים ניקחים בכסף מעשר אעפ"י שאימוריהם נשרפים מ"מ ניקחים אגב בשרם כמו שלוקחים עור אגב בשר וקנקן אגב יין ה"נ קדשים הנאכלים חוץ דברים שבחובה, ובשמעתין מפיך חטאת מאשר לו אבל מצד חומרת מעשר לא הוה אכפת לן כיון שהבשר נאכל מקטירים האימורים אגב. והשתא הגי תרי עופות שנקלחים חליפי חטאת בהמה ה' העוף שהוא עולה חליפי אימורי חטאת בהמה. מטעם שהוא כליל לא היו ראוי למעטו להביאו ממעשר דוקא. ומגז"ה אשר לו לא אימעט אלא שם חטאת ולא שם עולה והוה סד"א להכי כתיב גבי עולת נדבה והקריבו זה בא מן החולין דוקא הואיל וכליל אבל עולת עוף הבא עם חטאת עוף לא הכי הוה סד"א לכן איצטרך כמשפט. כנ"ל ליישב קצת. והנה סוף פ' שלח לך גבי פר ע"ז נמי כתיב כמשפט, עיי' שלהי הוריות מאי דדרשינן שם:

22. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק ה פסוק ז

קט]... ובדרך פלפול י"ל החינוך דמן הבקר טריפה פסול מן התורה, ועוף טריפה רק משום הקריבהו נא לפחתך [מלאכי א, ח] והוא רק מדרבנן כמו שכתבתי לעיל [אות י' ד"ה וברמב"ם פ"ב], וכל קרבן דלא חיישינן לטריפה דאזלינן בתר רוב בחולין (י"א.), והשיטה מקובצת בבא מציעא [ו' ע"ב ד"ה קפ"ז אחד וכו' ועי"ל כיון] כתב דרוב אינו ודאי ורק ספק והתורה התירה לסמוך על רוב: וי"ל כשאיכא לברורי לא אזלינן בתר רוב, וא"כ בעני שמצוה בתורין שאף אי טריפה כשרות מן התורה, ואם יביא בהמה צרכינן לסמוך על רוב, וכיון שבידו להביא קרבן ודאי למה יביא קרבן שרק כשר מכח רוב לכך לא יצא, אבל במצורע שגם עני מביא כשבה והכשירו מכח רוב שוב אין חילוק אם כל קרבנותיו או חדא ולכך יצא, ולפי"ז מי שהוא בדלי דלות כשיביא קרבן עני י"ל דיוצא דעופות ודאי כמו עשירית איפה: וגם י"ל דנגעים באים על צרי עין, וכששב צריך לומר להיות לו טוב עין ולהטות עצמו יותר מדרך ממוצע כמו שכתב הרמב"ם (בפ"ד מח' פרקים, ועיין פרדס יוסף בראשית [דף ע"ט ד"ה ובכתבי] ושמות [דף כ"ה ד"ה ולכן]) להכי יצא, משא"כ בשאר עוון אין לו להטות עצמו מדרך ממוצע...

ובפענח רוא [ויקרא דף ק"מ ע"א] הקשה למה יביא שני תורים ועשיר רק קרבן אחד, והא התורה להקל עליו באה ותורה חסה על ממון ישראל [יומא מ"ד ע"ב]. ותיירץ דבקרוב עשיר די באחד כי יש בה חלק לגבוה וחלק להדיוט בשר ועור, אבל קרבן עני שאין בו אימורים ואילו יביא חטאת לבד אין כאן חלק לגבוה, ואם יביא עולה לבד הרי כולה כליל ואין חלק לכהנים לכך צריך שניהם:

ובספר תורת צבי כתב לישב הקושיא, דידוע דעני הבא לקודש עם התור יראה שם עומד עשיר עם בהמה, בטח יהרהר בתרעומות מדוע גורלו שיצטרך להסתפק בתור, וגם במקום הקודש יוכרח בעשיר על פני העני וחטאם היה שווה ולא יוכר שוע לפני דל, ולהכי צריך גם קרבן עולה המכפרת על הרהור וכמו שכתבתי בשם חדות יעקב: ובהו יש להבין מה שבדלי דלות די לו בקרבן אחד מנחה, לפי שהרהורים יש רק בבינוני אשר לא רחוק הרבה ממדרגת עשיר ומתקנא בו, משא"כ בדלי דלות שמגודל שפלותו אינו מקנא כלל ושמה בחלקו הפחות, ולעצם החטא די לו בקרבן אחד...

23. ספר בניהו בן יהוידע על מנחות דף ק"א

ודע כי שמעתי שהקשה עט"ר הרב מו"ר זקני רבינו משה חיים זלה"ה לתלמידים למה ליה לתלמודא הני קראי, והלא למדנו זה מדכתיב ג' פעמים ריח נחות בבהמה ובעוף ובמנחה וכנוצר במשנה. ותיירץ להם קרא דמתוקה שנת העובד בא ללמד, אפילו אם הוא עני והביא קרבן עני, אך אותו זמן היה עשיר באמת כגון שנפלה לו ירושה במקום אחר, ועדיין לא ידע בה, אפילו הכי קרבנו רצוי ויש לו שכר, ופסוק ברבות הטובה בא ללמד על עני שהביא קרבן עשיר אע"פ שהוסיף על חיוב שלו, עם כל זה צריך שיכוין לבו לשמים, ולא יועיל לו יתרון זה שהביא תוספת על החיוב שלו, יען כי ברבות הטובה שהביא קרבן עשיר אע"פ דרבו אוכליה הכהנים, עם כל זה מה יתרון לבעליו הקב"ה כי אם ראות עיניו שזה היה מתכוין לטובה, וזה העיקר, ובעבור הכונה שאין נראית אלא לעיני השי"ת ישפיע לו שפע טובה וברכה וחיים:

24. משך חכמה על ויקרא פרק יד פסוק נא

והנה מלשון הגמרא בערכין ט"ו דעל ז' דברים נגעים באים על צרות העין וכו', משמע דנגעי אדם ג"כ באין על צרות העין וכו' ומאי זו מדה במדה. ונראה דצרת העין גורם שירחקו ממנו בני אדם, שלא יאהב חברת האנושי, וכמו שאמרו בכתובות (דף עב) הנודר אשתו שלא תשאל יוציא כו', ולכן ענוש להיות מצורע ולישב בדי, שלא ישבו שאר טמאים עמו. וכיון דאחד מן הדברים שנגעים באים עליהם הוא צרת העין, א"ש בזה מה דאמרו ביומא דף מ"א דעשיר שהביא קרבן עני יצא, משום שעונשו היה על צרות העין, ועדיין לא שב מחטאו, שהוא צר עין מלהביא קרבן עשיר כאשר תשיג ידו ואין יתכפר, כיון שחוטא במה שנענש ע"ז, ועדיין עומד במרדו, ודו"ק. ובפשיטות י"ל, דמצורע מביא שנים תחת שנים ולכן לא יצא, אבל בכל קרבן עולה ויורד מביא שנים תחת אחד, היינו תחת חטאת מביא שתי תורים אחד לחטאת ואחד לעולה ודו"ק. ובאופן יותר נאות י"ל, לפי שבחטאת אינו טעון נסכים וחטאת מצורע טעון נסכים, כמו שאיתא במשנה מנחות סוף פרק שתי מדות, (דף צ:) אבל אם יביא עוף לחטאת יפטר מנסכים, שעוף אינו טעון נסכים, ולכן מצורע עשיר שהביא קרבן עני לא יצא דאכילה איכא, שתיה ליכא, ובקרבן עשיר אכילה ושתיה איכא (מנחות כ), אבל בשאר קרבן עולה ויורד הכל אכילה לחוד, ושתיה ליכא בהו אף בעשיר, ואין חילוק בין עשיר לעני, אך בין גדול לקטן, אבל לא יחסר סוג הקרבן. ודו"ק.

25. קובץ מאמרים להרב אלחנן וסרמן עמוד מח

כתב הרמב"ם בהל' תשובה. שכל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו ואף שהתורה העידה ולא קם כמשה, היינו לענין נבואה ולא בצדקתו. אבל באמת הדבר פשוט מאד שאי אפשר לשום אדם להגיע למדרגתו של משה רבינו ע"ה גם בצדקתו, וא"כ דברי הרמב"ם צריכין ביאור. וזהו ביאורו: מצינו בכתוב כי מרע"ה נקרא בשם עבד ה' ופירש הרד"ק בריש יהושע כי גדר עבד הוא, שאין קנין לעבד בלא רבו ויד עבד כיד רבו ומה שקנה עבד קנה רבו, וכזה היה מרע"ה שכל כחותיו וחושיו ודעתו היו כולן קודש לה' לבדו ולא השתמש בהן לשום צורך אחר רק לה'. והמדה הזאת נדרשת מכל איש ישראל כדתנן וכל מעשיך יהיו לשם שמים. והדבר הזה מוכרח מאליו, דהא כל מה שיש לו לאדם נקצב לו במדה ומשקל לתכלית הנרצה ולא ניתן לו שום דבר לבטלה וא"כ ע"כ חובתו להשתמש בכל מה שניתן לו לעבודת השי"ת. וזו היא מדרגתו של מרע"ה. ואף שבודאי אפילו אם יעבוד אדם בכל כחותיו אלפי אלפים שנה לא יגיע עד קרסוליו של מרע"ה, היינו מפני שלא ניתנו לשום אדם כחו ובינתו של מרע"ה, אבל בשביל זה לא נגרע כלום מערכו של אדם פשוט, שהעני בקרבן עני יוצא ידי חובתו כמו העשיר בקרבן עשיר. ואחד מרבה וכו' וזו היא כונת הרמב"ם שכל אדם יכול להיות צדיק כמשה רבינו, היינו שכל אדם לפי ערכו ולפי כחותיו יכול להיות עבד ה', כמו משה רבינו לפי כחותיו.

26. שפת אמת ויקרא פרשת ויקרא שנה תרלו

במשנה נאמר בבהמה ריח ניהוח ובעוף ריח ניהוח ובמנחה ריח ניהוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים. בט"ז הקשה ממ"נ אי גם המרבה כוונתו לשמים אם כן המרבה עדיף ע"ש שמיישב בטוב טעם ודעת. אעפ"כ נראה דקושיא מעיקרא

ליתא. כי באמת אין הפרש בין מרבה לממעט אף אם שניהם מתכוונים לטוב. כי בעבודת הבורא אין ג"מ בריבוי רק בהתעוררות רצון אמת בלב. ואדרבא מי שאינו יכול לעשות הרבה ומכוון בהמעט אפשר חשוב יותר. ..

27. דברי סופרים אות כא -ר' צדוק הכהן

עיקר זכות השתדלות אדם בעולם הזה הוא רק החשק שיש לו לעשות רצונו יתברך, אבל גמר המעשה הוא מהשם יתברך כמו שנאמר (ישעיה כ"ו י"ב) גם כל מעשינו פעלת לנו, ומה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה שהוא בלב כמו שאמרו (יומא ע"ב ב) על פסוק (משלי י"ז ט"ז) ולב אין, אבל המעשים הוא בכלל הכל בידי שמים, ואפילו חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כעשאה ...

ועל כן העוסק בתורת קרבנות כאילו הקריב (מנחות ק"י א) על ידי החשק שיש לו בלימוד מתי יבוא לידו ויקיימנו דזהו עיקר הלימוד ועסק בתורה על מנת לעשות: